

O‘zbekiston Respublikasi
Davlat statistika qo‘mitasining
2021- yil “30” iyuldagi 30-sonli
qaroriga ilova

Aholining umumiy daromadlarini
hisoblash uslubiyati

Ushbu uslubiyat aholi turmush sifatini tavsiflovchi ko‘rsatkichlarni hisoblash va baholash asoslarini, shuningdek, aholi daromadlarining darajasi, tarkibi va shakllanishidagi alohida manbalarning ahamiyatini belgilaydi.

Ushbu uslubiyat Milliy hisoblar tizimi (MHT)- 2008 ning halqaro statistika standartlariga, Halqaro mehnat tashkilotining tavsiyalariga, O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga asoslangan.

Uslubiyat davlat statistika organlari tomonidan aholi umumiy daromadlarining hajmini yillik va choraklik asosda respublika va hududlar darajasida hisoblashda foydalanish uchun mo‘ljallangan.

I. Umumiy qoidalar

1. Ushbu Uslubiyatda quyidagi asosiy tushuncha va ta’riflardan foydalaniladi:

Aholining umumiy daromadlari - doimiy yoki takrorlanuvchi xususiyatga ega bo‘lgan, yillik yoki undan kam vaqt oralig‘idagi davrda, uy xo‘jaligi yoki uning alohida a‘zolariga tushadigan pul va natura shaklidagi tushumlardan tashkil topadi.

Aholi birlamchi daromadlari ishlab chiqarishdan olingan daromadlar va mol-mulkdan olingan daromadlardan tashkil topadi.

Ishlab chiqarishdan olingan daromadlarga mehnat faoliyatidan olingan daromad va shaxsiy iste’mol uchun ishlab chiqarilgan shaxsiy xizmatlardan olingan daromadlar kiradi.

Mehnat faoliyatidan olingan daromad yollanma ishchilarning va mustaqil ravishda band bo‘lgan aholining daromadidan tarkib topadi.

Yollanma ishchilarning daromadi – bu mehnatga haq to‘lashning yashirin (ya’ni, birlamchi va buxgalteriya hisobida aks ettirilmasdan ish beruvchi tomonidan amalga oshirilgan to‘lovlar) qismini qo‘shgan holda pul va natura

(tovarlar yoki xizmatlar ko‘rinishida) shaklida mehnatga haq to‘lash ko‘rinishidagi daromadlar.

Mustaqil ravishda band bo‘lishdan olingan daromad - mustaqil ravishda tashkillashtirilgan va uy xo‘jaligi a‘zolari jalb qilingan mehnat jarayoni natijasida olingan daromadlar hisoblanadi.

Shaxsiy iste‘mol uchun o‘zida ishlab chiqarilgan xizmatlardan olingan daromadlarga bozor uchun mo‘ljallanmagan va uy-joy egalari tomonidan foydalanilayotgan turar-joy xizmatlarining shartli ravishda hisoblangan qiymati kiradi.

Mol-mulkdan olingan daromadlar (mulkiy daromadlar) deganda mulkiy egalik qilish huquqi bo‘lgan moliyaviy va nomoliyaviy aktivlarni boshqa shaxslarga foydalanish uchun berishdan uy xo‘jaliklariga tushgan tushumlar tushuniladi.

Foizlar – bank hisob-raqamlaridan, kredit uyushmalari yoki boshqa moliyaviy muassasalarga qo‘yilgan omonatlardan, depozit sertifikatlari, davlat obligatsiyalari, zayomlar va qimmatli qog‘ozlar bo‘yicha hamda boshqa shaxslarga berilgan qarzdorlik majburiyatlari va kreditlar bo‘yicha olingan to‘lovlari.

Dividendlar – sarmoyador (jismoniy shaxs)ning korxonada ishlashi yoki ishlamasligidan qat’iy nazar, korxonaga sarmoya kiritishi natijasida olingan tushumlar.

Mualliflik haqi – yaratilgan adabiy asarlar, ixtirolar va mualliflik huquqi berilgan (ya’ni, nafaqat muallifga (yaratuvchiga) to‘lanishi mumkin bo‘lgan, balki boshqa mulkdorlarga, masalan, merosxo‘rga ham to‘lanadigan) boshqa patentlangan materiallar uchun egasi tomonidan olingan mualliflik mukofotlari.

Renta – jismoniy shaxs tomonidan boshqa yuridik yoki jismoniy shaxsga ishlab chiqarilmagan aktivlarni (masalan, yer maydoni) foydalanishga berishidan olingan ijara to‘lovlar.

Transfertlar - bu uy xo‘jaliklariga boshqa uy xo‘jaliklaridan, davlat tomonidan, yuridik shaxslardan, chet eldan kelib tushadigan hamda kelgusida qaytarilishi shart bo‘lmagan tovarlar, xizmatlar va aktivlardir.

Pensiylar – qonunchilikda nazarda tutilgan, ya’ni ma’lum bir yoshga yetganligi, nogironlik, boquvchisini yo‘qotganligi, shuningdek, qonunchilikka asosan ta’sis etilgan tizimlarga kirmaydigan (masalan, ish beruvchi tomonidan ta’sis etilgan) ijtimoiy ta’minot bo‘yicha muntazam amalga oshiriladigan pul to‘lovlari.

Nafaqalar – qonunchilikda nazarda tutilgan holatlarda, ya'ni mehnat qobiliyatini qisman yoki to'liq yo'qotganlik, og'ir moddiy ahvol, bolali oilalarni qo'llab quvvatlash maqsadida, qarindoshlarning o'limi sababli, ishsizlik bo'yicha nafaqalar va shunga o'xshash holatlarda muntazam yoki bir marta amalga oshiriladigan pul to'lovlari.

Stipendiya – oliy ta'lim muassasalarining talabalariga to'lanadigan har oylik pul ta'minoti, shuningdek, jismoniy shaxslarga, shu jumladan, xorijiy davlatlardan ajratiladigan o'quv grantlari.

Boshqa joriy transfertlarga uy xo'jaligiga boshqa yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan (muntazam moliyaviy yordamlar, masalan, alimentlar, bolalar yoki ota-onalar tomonidan beriladigan moddiy yordamlar, notijorat homiylik tashkilotlaridan, kasaba uyushmalaridan va shunga o'xshashlardan muntazam ravishda to'lanadigan) amalga oshiriladigan to'lovlar kiradi. Shuningdek, boshqa joriy transfertlar toifasiga chet eldan, shu jumladan, jismoniy shaxslar tomonidan mehnat va tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirishdan olingan pul o'tkazmalari kiradi.

Aholining real umumiy daromadlari - bu aholining nominal umumiy daromadlarini tegishli davr uchun iste'mol narxlari indeksiga bo'lish yo'li bilan hisoblanadigan nisbiy ko'rsatkich.

Aholi ixtiyoridagi daromad - umumiy daromaddan to'g'ri soliqlarni (ularning qaytarilishini hisobga olgan holda), majburiy yig'imlar va jarimalar hamda bir uy xo'jaligiga boshqa uy xo'jaligi tomonidan berilgan moddiy yordam pullarini chegirish orqali hisoblanadi.

II. Aholi umumiy daromadlarini hisoblash bo'yicha ma'lumotlar manbalari

2. Aholi umumiy daromadlarini hisoblash bo'yicha ma'lumotlar manbalariga quyidagilar kiradi:

- davlat statistika kuzatuvlari ma'lumotlari;
- idoraviy ma'lumotlar;
- uy xo'jaligi tanlanma kuzatuvlari ma'lumotlari.

3. Davlat statistika kuzatuvlari ma'lumotlari – statistik metodologiya va axborot – kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish asosida faqat statistika maqsadlarida o'tkazilgan, respondentlarning ma'lum majmui bo'yicha individual va boshqa ma'lumotlarni birlamchi yig'ish orqali olingan ma'lumotlar.

4. Idoraviy ma'lumotlar – ma'muriy manbalar tomonidan shakllantiriladigan, ya'ni, davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari tomonidan o'z vakolatlari doirasida taqdim etiladigan ma'muriy ma'lumotlar.

5. Uy xo'jaliklari kuzatuv – o'tkazish uslubiyati Jahon Banki va Birlashgan Millatlar Tashkiloti Yevropa Iqtisodiy Komissiyasining (BMT YEIK) tavsiyalariga asoslangan. Ijtimoiy jarayonlarning aholi turmush darajasiga ta'sirini o'rganish va aholi farovonligini oshirishga qaratilgan qo'shimcha choralarni ishlab chiqishda uy xo'jaliklari kuzatuv natijalari asos bo'ladi. Uy xo'jaliklari kuzatuv O'zbekiston Respublikasining barcha hududlarida tanlanma usulda o'tkaziladi. Kuzatuvlar tanlab olingan uy xo'jaliklarining unda ixtiyoriylik tamoyili asosida ishtirok etishi orqali tashkil etiladi. Tanlovga tushgan uy xo'jaliklarida kuzatuv bir oy davomida o'tkaziladi va shundan so'ng boshqa uy xo'jaligiga almashtiriladi.

III. Aholi umumiy daromadlarini

hisoblash tartibi

6. Uy xo'jaliklari ixtiyorida mavjud bo'lgan va tovar va xizmatlar xarid qilishga qodirligini belgilovchi iqtisodiy resurslar majmuini ifodalovchi uy xo'jaliklarining iqtisodiy farovonligi aholi turmush sifatining muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Bu resurslarga joriy va kapital tushumlar, shuningdek, asosiy fondlar va qarzga oid bo'lgan majburiyatlar kiradi.

Iqtisodiy farovonlik darajasining tahlili uy xo'jaliklarining iqtisodiy resurslarga egalik qilish darajasini, ularni iste'mol qilishga yoki jamg'arishga, shuningdek, ulardan birini tanlashga qodirligini aniqlashga imkon beradi.

7. Uy xo'jaliklarining iste'mol qilishga qodirligini aniqlash mezonlari sifatida foydalaniladigan muhim indikator bo'lib umumiy daromadlar (joriy tushumlar) hisoblanadi, chunki ular iste'mol qilish yoki jamg'arish imkoniyatini oshirishni ko'proq ta'minlaydi.

8. Aholining umumiy daromadiga pul daromadlari va natura shaklidagi daromadlar kiradi, hamda doimiy asosda, takrorlanuvchi xususiyatga ega bo'lgan, yillik yoki undan kam vaqt oralig'idagi davrda uy xo'jaligi yoki uning alohida a'zolariga tushadigan tushumlardan tarkib topadi.

9. Ushbu tarifga muvofiq ravishda tushumlar "daromad" hisoblanishi uchun quyidagi mezonlarga muvofiq bo'lishi kerak:

kutilayotgan bo'lishi va muntazam ravishda kelib tushishi kerak;

uy xo'jaligining joriy iqtisodiy farovonlik darajasiga haqiqiy hissa qo'shishi kerak;

uy xo'jaligi kapitalining kamayishi hisobiga kelib tushadigan tushum bo'lmasligi kerak (masalan: uyni, aksiyalarni va shunga o'xshashlarni sotish).

10. Lotoreyadagi yutuqlar, o'yinlardan olingan sovrinlar, sug'urta talablari bo'yicha mol-mulkka yetkazilgan zararni qoplash uchun to'lovlar, olingan meroslar, pensiyaga (iste'foga) chiqishda bir marta to'lanadigan summalar, hayot sug'urtasi bo'yicha (umrining oxirigacha davom etadigan sug'urta rentasidan tashqari) sug'urta to'lovlari, kutilmagan (ko'zda tutilmagan) foydalar, qonuniy huquqlari buzilganligi yoki yetkazilgan zararni qoplash to'g'risida qilingan davolar bo'yicha to'lovlar (yo'qotilgan foydani qoplashga qilingan to'lovlardan tashqari) va qarzni qaytarish evaziga olingan summalar umumiy daromadlarga qo'shilmaydi (chunki kutilmagan, nomuntazam va uy xo'jaligi uchun juda kam takrorlanadigan holat hisoblanadi).

11. Halqaro statistika amaliyotiga muvofiq ravishda qismlarga ajratish maqsadida umumiy daromad, qoidaga ko'ra ***"birlamchi daromad"*** va ***"transfertlardan olingan daromadlar"***ga bo'linadi, bu o'z navbatida bandlik holati yoki ijtimoiy ta'minot tizimiga bog'liq holda institutsional o'zgarishlarning ta'sirini kuzatish imkonini beradi.

Aholining umumiy daromadlari tarkibi 1-sonli ilovada keltirilgan.

IV. Aholi birlamchi daromadlari tarkibiy qismlarining shakllanishi

12. Aholi birlamchi daromadlari ***"ishlab chiqarishdan olingan daromadlar"*** va ***"mol-mulkdan olingan daromadlar"*** ga bo'linadi.

2.1. Ishlab chiqarishdan olingan daromadlarni hisoblash

13. Mehnat faoliyatidan olingan daromad va shaxsiy iste'mol uchun ishlab chiqarilgan shaxsiy xizmatlardan olingan daromadlar ishlab chiqarishdan olingan daromadlarning tarkibiy qismi hisoblanadi.

14. Mehnat faoliyatidan olingan daromad yollanma ishchilarning va mustaqil ravishda band bo'lgan aholining daromadidan tarkib topadi.

15. Yollanma ishchilarning daromadi – bu mehnatga haq to'lashning yashirin (ya'ni, birlamchi va buxgalteriya hisobida aks ettirilmasdan ish beruvchi tomonidan amalga oshirilgan to'lovlar) qismini qo'shgan holda pul va natura (tovarlar yoki xizmatlar ko'rinishida) shaklida mehnatga haq to'lash ko'rinishidagi daromadlar.

Mehnatga haq to'lash ko'rinishidagi daromadlarga ish beruvchi bilan mehnat munosabatlarida bo'lgan va tuzilgan mehnat shartnomasi yoki hususiyatiga ko'ra ish bajarish va xizmat ko'rsatish hisoblangan fuqarolik-huquqiy asoslardagi shartnomalar bo'yicha ish bajarayotgan jismoniy shaxslarga hisoblangan jami ish haqi kiradi.

Mehnatga haq to'lash ko'rinishidagi daromadlarga xodimlarga hisoblangan ish haqi, rag'batlantirish hususiyatiga ega bo'lgan barcha to'lovlar, kompensatsiya to'lovlari va ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash kiradi. Shuningdek, mehnatga haq to'lash ko'rinishidagi daromadlarga ommaviy axborot vositalari xodimlariga to'lovlar (maqola, radio (tele) dasturlar va shunga o'xshashlar uchun mualliflik haqlari), ratsionalizatorlik takliflari uchun va mualliflik huquqiga ega bo'lmagan shunga o'xshash mukofotlar kiradi.

16. Ushbu uslubiyatda yollanma ishchilar daromadlariga shuningdek: yuridik shaxs tomonidan jismoniy shaxslarning ehtiyojini qondirish maqsadida tovarlar, ishlar, xizmatlar (maktabgacha bolalar muassasasida tarbiyalanishi uchun, kommunal xizmatlar, transportda yurish bo'yicha imtiyozlar va shunga o'xshashlar) uchun to'lovlar, mehnat munosabatlarini tugashi yoki ishdan bo'sh bo'yicha nafaqalar, O'zbekiston Respublikasining qonunchiligiga muvofiq ravishda (ushbu uslubiyatning 2.2. va 3-bo'limlarida ko'rsatilgan va mul-mulkdan yoki transfertlardan olingan daromadlarga mansub bo'lganlaridan tashqari) ish beruvchi tomonidan o'z qo'l ostida yollanib ishlayotganlarga to'langan boshqa to'lovlar kiradi.

Yollanma ishchilarning daromadlarini hisoblash sxemasi 2-sonli ilovada keltirilgan.

17. Mustaqil ravishda band bo'lishdan olingan daromad bo'lib mustaqil ravishda tashkillashtirilgan va uy xo'jaligi a'zolari jalb qilingan mehnat jarayoni natijasida olingan daromadlar hisoblanadi.

Mustaqil ravishda band bo'lishdan olingan daromadlarni hisoblash uchun asos bo'lib MHTning "aralash daromad" tushunchasi hisoblanadi. Aralash daromad yuridik shaxs maqomiga ega bo'lmagan tadbirkorlarning hom-ashyo mahsulotlarini sotib olishga, asbob-uskunalariga texnik xizmat ko'rsatishga, transport xarajatlariga, kommunal xizmatlarga to'lovlar va shunga o'xshashlarga qilingan xarajatlarni chiqarib tashlagan holda yalpi mahsulotning qiymatidan tarkib topadi.

Shuningdek, aralash daromadga ayirboshlash uchun ishlab chiqarilgan tovar va xizmatlardan olingan daromadlar, hamda xarajatlarni chiqarib tashlagan holda uy xo'jaligi tomonidan shaxsiy iste'moli uchun ishlab chiqarilgan tovarlarning baholangan qiymati kiradi.

18. Mustaqil ravishda band bo'lishdan olingan daromadlar hajmini hisoblash uy xo'jaliklari kuzatuvi asosida, shuningdek, quyidagi choraklik statistik baholashlar orqali amalga oshiriladi:

a) jismoniy shaxslar tomonidan ishlab chiqarilgan (qayta ishlangan), hamda bozorda sotilgan yoki shaxsiy iste'mol uchun sarflangan sanoat mahsulotlari hajmi;

b) sotish hamda shaxsiy iste'mol maqsadlarida dehqon xo'jaliklarida yetishtirilgan dehqonchilik va chorvachilik mahsulotlari hajmi;

v) jismoniy shaxslar tomonidan ishlab chiqarilgan (ko'rsatilgan) xizmatlar (transport, savdo va shunga o'xshash) hajmi;

g) jismoniy shaxslar tomonidan (ya'ni, pudratchi sifatida yuridik shaxslarni jalb qilmagan holda) yakka tartibda uy-joy va noturar-joy qurilishi hajmi.

Mustaqil ravishda band bo'lishdan olingan daromadlarni hisoblash sxemasi 3-sonli ilovada keltirilgan.

19. Soliqlarni to'lagandan so'ng xususiy korxona egasi va fermer xo'jaligi rahbari ihtiyorida qolgan foyda, noishlab chiqarish aktivlarini ijaraga berishdan olingan daromadlar va mazkur uslubiyatning 2.2 bandida ko'rsatilgan boshqa mulkiy daromadlarni qo'shgan holda tadbirkorlar va boshqa jismoniy shaxslarning mulkiy daromadlari aralash daromadlar hajmiga qo'shilmaydi.

20. Shaxsiy iste'mol uchun o'zida ishlab chiqarilgan xizmatlardan olingan daromadlarga bozor uchun mo'ljallanmagan va uy-joy egalari tomonidan foydalanilayotgan turar-joy xizmatlarining shartli ravishda hisoblangan qiymati kiradi. Mazkur xizmatlar hajmi Davlat statistika qo'mitasining 2020- yil 29- avgustdagi 31-son qarori bilan tasdiqlangan "Uy-joy egalari tomonidan o'z iste'moli uchun ishlab chiqarilgan yashash xizmatlarini baholash bo'yicha uslubiy nizom"ga muvofiq hisob-kitob qilinadi.

Halqaro tavsiyalarga muvofiq ravishda uy xo'jaligi a'zolari tomonidan o'zining yakuniy iste'moli uchun ishlab chiqarilgan maishiy xizmatlar (ovqat tayyorlash, uyni tozalash, bolalarni parvarishlash va sh.o'.) mazkur turdagi daromadlar tarkibiga kiritilmaydi, chunki ular kelgusida tashqi bozorda sotish maqsadida jamg'arilish va saqlanish xususiyatiga ega emas.

2.2. Mol-mulkdan olingan daromadlarni hisoblash

21. Mol-mulkdan olingan daromadlar (mulkiy daromadlar) deganda mulkiy egalik qilish huquqi bo'lgan moliyaviy va nomoliyaviy aktivlarni boshqa shaxslarga foydalanish uchun berishdan uy xo'jaliklariga tushgan tushumlar tushuniladi.

22. Mol-mulkdan olingan daromadlarga foizlar, dividendlar, ishlab chiqarilmagan aktivlardan foydalanish uchun renta to'lovlari, shuningdek, intellektual mulkdan foydalanganlik uchun mualliflik haqi ko'rinishidagi tushumlar kiradi.

Foizlar – bank hisob-raqamlaridan, kredit uyushmalari yoki boshqa moliyaviy muassasalarga qo'yilgan omonotlardan, depozit sertifikatlari, davlat obligatsiyalari, zayomlar va qimmatli qog'ozlar bo'yicha hamda boshqa shaxslarga berilgan qarzдорlik majburiyatlari va kreditlar bo'yicha olingan to'lovlar.

Dividendlar – sarmoyador (jismoniy shaxs) ning korxonada ishlashi yoki ishlamasligidan qat'iy nazar, korxonaga sarmoya kiritishi natijasida olingan tushumlar.

Mualliflik haqi – yaratilgan adabiy asarlar, ixtirolar va mualliflik huquqi berilgan (ya'ni, nafaqat muallifga (yaratuvchiga) to'lanishi mumkin bo'lgan, balki boshqa mulkdorlarga, masalan, merosxo'rga ham to'lanadigan) boshqa patentlangan materiallar uchun egasi tomonidan olingan mualliflik mukofotlari.

Renta – jismoniy shaxs tomonidan boshqa yuridik yoki jismoniy shaxsga ishlab chiqarilmagan aktivlarni (masalan, yer maydoni) foydalanishga berishidan olingan ijara to'lovlar.

Shuningdek, mol-mulkdan olingan daromadlarga yuridik shaxsning tadbirkor (hususiy korxonaning mulkiy egasi yoki fermer xo'jaligining rahbari) ixtiyoriga (soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lagandan so'ng) o'tkazilgan foydasi ham kiradi.

23. Kichik korxonalarda, mikrofirmalarda va fermer xo'jaliklarida yollanib ishlovchilar mehnatiga haq to'lash, mustaqil ravishda band bo'lgan shaxslarning daromadlari, uy xo'jaliklari tomonidan shaxsiy iste'mol uchun ishlab chiqarilgan xizmatlardan olingan daromadlar, jismoniy shaxslarning mol-mulkdan olingan daromadlari, hisoblash asosida aniqlanadigan jismoniy shaxslarning chet elda mehnat va tadbirkorlik faoliyatini yuritishdan olingan transfertlar summasi

bo'yicha olingan ma'lumotlar asosida kichik tadbirkorlikdan olingan umumiy daromadlarni aniqlash mumkin bo'ladi.

V. Transfertlarni hisoblash

24. Transfertlar – bu uy xo'jaliklariga tovar, xizmat yoki aktiv evaziga qoplanmasdan tovarlar, xizmatlar va aktivlarning kelib tushishidir.

Transfertlar naqd pul (pullik transfertlar) va tovar yoki xizmatlar (natura shaklidagi transfertlar) ko'rinishida, boshqa uy xo'jaliklaridan, davlatdan, homiylik muassasalaridan va chet eldan kelib tushishi mumkin.

25. Transfertlar, odatda, uncha katta bo'lmagan hajmda va muntazam ravishda to'lab boriladigan joriy transfertlarga hamda bir marta (yoki muntazam bo'lmagan), odatda yaxlit yirik summada to'lanadigan kapital transfertlarga ajratiladi.

26. Halqaro standartlarga muvofiq ravishda, ushbu uslubiyatda aholining umumiy daromadlari tarkibiga faqat joriy transfertlar kiritiladi, chunki ularni joriy hisob davrida xarajat qilish imkoniyati mavjud bo'ladi.

27. Joriy transfertlar ijtimoiy ajratmalarga (ijtimoiy sug'urta to'lovlari va ijtimoiy yordam choralarga) va boshqalarga (tashkilotlardan va boshqa uy xo'jaliklaridan to'lanadigan to'lovlarga) bo'linadi.

28. Ijtimoiy transfertlarga quyidagilar kiradi:

pensiyalar – qonunchilikda nazarda tutilgan, ya'ni ma'lum bir yoshga yetganligi, nogironlik, boquvchisini yo'qotganligi, shuningdek, qonunchilikka asosan ta'sis etilgan tizimlarga kirmaydigan (masalan, ish beruvchi tomonidan ta'sis etilgan) ijtimoiy ta'minot bo'yicha muntazam amalga oshiriladigan pul to'lovlari;

nafaqalar – qonunchilikda nazarda tutilgan holatlarda, ya'ni mehnat qobiliyatini qisman yoki to'liq yo'qotganlik, og'ir moddiy ahvol, bolali oilalarni qo'llab quvvatlash maqsadida, qarindoshlarning o'limi sababli, ishsizlik bo'yicha nafaqalar va shunga o'xshash holatlarda muntazam yoki bir marta amalga oshiriladigan pul to'lovlari;

stipendiya – oliy ta'lim muassasalarining talabalariga to'lanadigan har oylik pul ta'minoti, shuningdek, jismoniy shaxslarga, shu jumladan, xorijiy davlatlardan ajratiladigan o'quv grantlari.

29. Boshqa joriy transfertlarga uy xo'jaligiga boshqa yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan (muntazam moliyaviy yordamlar, masalan, alimentlar, bolalar yoki ota-onalar tomonidan beriladigan moddiy yordamlar, notijorat homiylik tashkilotlaridan, kasaba uyushmalaridan va shunga o'xshashlardan muntazam ravishda to'lanadigan) amalga oshiriladigan to'lovlar kiradi.

Shuningdek, boshqa joriy transfertlar toifasiga chet eldan, shu jumladan, jismoniy shaxslar tomonidan mehnat va tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirishdan olingan pul o'tkazmalari kiradi.

VI. Aholi umumiy daromadlarini hisoblash uchun ma'lumotlar manbai

30. Aholi umumiy daromadlarini hisoblash respublika va hududlar darajasida yil va choraklar uchun yig'ilib boruvchi (hisobot yili boshidan o'sib boruvchi) usulda amalga oshiriladi.

31. Umumiy daromadlar bo'yicha ko'rsatkichlarning keng qamrovini ta'minlab beruvchi yillik hisoblashlar choraklik baholashlar uchun asos bo'ladi. Choraklik baholashlar ko'rsatkichlarning joriy o'sish sur'atlarini tavsiflash uchun amalga oshiriladi va yillik hisoblash jarayonida aniqlashtiriladi.

32. Yollanma ishchilarning daromadlari hajmini hisoblash tadbirkorlik sub'ektlari va notijorat tashkilotlar tomonidan taqdim etiladigan mehnat bo'yicha va jismoniy shaxslarga to'lovlar haqidagi davlat statistika hisobotlari, Shuningdek, o'z mehnat faoliyatini amalga oshirib, ushbu ishdan qo'shimcha haq olganlar hisobi uy xo'jaliklari tanlanma kuzatuvining maxsus savoli asosida amalga oshiriladi.

33. Mustaqil ravishda band bo'lgan shaxslarning daromadlari hajmini hisoblashda tovar va xizmatlarni ishlab chiqaruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar (jismoniy shaxslar)ning iqtisodiy faoliyati bo'yicha choraklik asosda o'tkaziladigan tanlanma kuzatuv natijalaridan foydalaniladi, bunda quyidagilar kuzatiladi:

sanoat bo'yicha:

har bir tuman (shahar)dagi mahallalarda ishlab chiqarish faoliyati bilan shug'ullanib kelayotgan (yuridik maqomga ega bo'lmagan) jismoniy shaxslarning 10 foizi qamrab olinadi;

uy xo'jaliklari kuzatuvlari ma'lumotlari asosida uy xo'jaliklarida ishlab chiqarilgan sanoat mahsulotlari hajmi;

savdo bo'yicha:

barcha buyum va ixtisoslashtirilgan bozorlarda, mahalla-guzarlarda va boshqa aholi ko'p to'planadigan joylarda savdo faoliyatini (ruxsat bilan va ruxsatsiz) amalga oshiruvchi barcha shaxslarning 10 foizdan kam bo'lmagan qismi;

xizmatlar bo'yicha:

kuzatuv o'tkaziladigan joylarda va xizmatlar ko'rsatish ob'ektlarida faoliyat ko'rsatuvchi barcha shaxslarning 30 foizidan oshmagan qismi qamrab olinadi;

avtomobil transporti bo'yicha:

jamoat transporti to'xtash joylarida, bozor va temir yo'l stansiyalariga yaqin joylarida, aeroportdagi avtoturargohlarda, savdo markazlarida, jamoat joylarida, ko'p qavatli uylar yonida va boshqa aholi gavjum bo'lgan joylarda tashish faoliyati bilan shug'ullanadigan (ruxsatnomaga ega bo'lgan va ega bo'lmaganlar) barcha shaxslarning 30 % dan ko'prog'i qamrab olinadi;

qurilish bo'yicha:

qurilishda foydalanilgan qurilish materiallarining barcha turini inobatga olgan holda, ularning vakilliligini ta'minlab, foydalanishga topshirilgan yakka tartibdagi turar-joylarning 10-15 foizdan kam bo'lmagan qismi.

Shuningdek, hisoblashlarda Davlat soliq qo'mitasining budjetga soliqlar va majburiy to'lovlar tushumi, soliq organlarida ro'yxatga olingan yakka tartibdagi tadbirkorlar soni va ular tomonidan to'langan soliqlar summasi to'g'risidagi ma'lumotlaridan foydalaniladi.

34. Mol-mulkdan olingan daromadlar bo'yicha yillik aniqlashtirilgan hisoblashni amalga oshirish uchun, yirik korxonalar hamda kichik korxona va notijorat tashkilotlari uchun bir xil shaklga keltirilgan, tarkibida jismoniy shaxslarga ish haqidan tashqari hisoblangan to'lovlar haqidagi maxsus bo'limga ega bo'lgan davlat statistika hisoboti asos bo'ladi. O'tgan yilgi yillik ma'lumotlarga va uy xo'jaliklari kuzatuvining joriy natijalariga asosan har chorakda ko'rsatkichning tezkor baholanishi amalga oshiriladi.

35. Transfertilardan olingan daromatlarni hisoblashda quyidagi ma'lumotlardan foydalaniladi:

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi budjetdan tashqari pensiya jamg'armasining pensionerlar soni va ularga tayinlangan pensiyalar to'g'risidagi ma'lumotlari;

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi (kam ta'minlangan oilalar uchun, 14 yoshgacha bolalari bo'lgan oilalar uchun, 2 yoshgacha bolalari bo'lgan ishlaymaydigan onalar uchun nafaqalar) to'g'risidagi ma'lumotlari;

O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining aholidan pul tushumlari va aholiga pul mablag'lari to'lovlari, shuningdek, chet elga va chet eldan amalga oshirilgan pul o'tkazmalari to'g'risidagi ma'lumotlari.

VII. Yakuniy qoidalar

36. Aholining real daromadlarini aniqlash nominal daromadlar hajmini mos davr uchun iste'mol narxlari indeksi (INI) orqali deflyatsiya qilish orqali amalga oshiriladi va quyidagi formula asosida hisoblanadi.

$$Q_c = \frac{Q_t}{I_p} \times 100\%$$

bu yerda:

Q_c - hisobot davri uchun aholining real umumiy daromadlari;

Q_t - hisobot davri uchun aholining nominal umumiy daromadlari;

I_p - tegishli davr uchun iste'mol narxlari indeksi.

Aholi daromadlarining real o'sish sur'atlari quyidagi formula orqali aniqlanadi.

$$I_q = \frac{Q_c}{Q_{t-1}} \times 100\%$$

bu yerda:

I_q - aholi daromadlarining real o'sish sur'ati;

Q_{t-1} - o'tgan yilning mos davri uchun aholining real umumiy daromadlari.

37. Aholining umumiy daromadlari majburiy to'lovlar va boshqa ajratmalarni amalga oshirgunga qadar bo'lgan yalpi daromadni ifoda etadi.

Aholi tomonidan olingan daromadlarning tarkibiy taqsimlanishini tahlil qilish maqsadida aholi ixtiyoridagi daromad aniqlanadi, chunki u aholi iste'mol xarajatlari uchun mumkin bo'lgan eng katta miqdorni aniqlash imkonini beradi.

38. Aholi ixtiyoridagi daromad umumiy daromaddan to'g'ri soliqlarni (ularning qaytarilishini hisobga olgan holda), majburiy yig'imlar va jarimalar hamda bir uy xo'jaligiga boshqa uy xo'jaligi tomonidan beriladigan moddiy yordam pullarini chegirish orqali hisoblanadi.

Aholi ixtiyoridagi daromadni hisoblash sxemasi 4-sonli ilovada keltirilgan.

39. Uy xo'jaliklari kuzatuv asosida olingan aholining moddiy farovonligi bo'yicha taqsimlanishi va aholi daromadlarining tabaqalanishi to'g'risidagi ma'lumotlarning qamrovi, vakolatlilik va aniqligini baholash maqsadida, mazkur uslubiyat asosida shakllangan umumiy daromad ko'rsatkichlari uy xo'jaliklari kuzatuv doirasida daromadlar to'g'risida olinadigan ma'lumotlar bilan taqqoslanadi.

Uy xo'jaliklari kuzatuvini o'tkazish, ma'lumotlarni yig'ish va qayta ishlash tamoyillari Davlat statistika qo'mitasining 2020- yil 27- noyabrdagi 41-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Uy xo'jaliklarida kuzatuv o'tkazish bo'yicha uslubiy nizom"da belgilangan.

“Aholining umumiy daromadlarini
hisoblash uslubiyati”ga
1-ilova

Aholining umumiy daromadlari tarkibi

	Daromadlar tarkibi
	Umumiy daromadlar (I+II)
I	Birlamchi daromadlar
1	Ishlab chiqarishdan olingan daromad
1.1	Mehnat faoliyatidan olingan daromad
1.1.1	Yollanma ishchilarning daromadi
1.1.2	Mustaqil ravishda band bo‘lishdan olingan daromad
1.2	Shaxsiy iste’mol uchun o‘zida ishlab chiqarilgan xizmatlardan olingan daromad
2	Mol-mulkdan olingan daromad
	Foizlar
	Dividendlar
	Mualliflik haqi
	Renta va boshqa mol-mulkdan olingan daromadlar
II	Transfertilardan daromad
2.1	Ijtimoiy transfertlar
2.1.1	Pensiyalar
2.1.2	Nafaqalar
2.1.3	Stipendiyalar
2.2	Boshqa joriy transfertlar

“Aholining umumiy daromadlarini
hisoblash uslubiyati”ga

2-ilova

Yollanma ishchilarning daromadlarini hisoblash sxemasi

	Mehnatga haq to‘lash	Ish beruvchi tomonidan to‘langan boshqa daromadlar	Yollanma ishchilarning daromadlari (1 ustun + 2 ustun)
A	1	2	3
O‘zbekiston Respublikasi			
Qoraqalpog‘iston Respublikasi			
viloyatlar:			
Andijon			
Buxoro			
Jizzax			
Qashqadaryo			
Navoiy			
Namangan			
Samarqand			
Surxondaryo			
Sirdaryo			
Toshkent			
Farg‘ona			
Xorazm			
Tashkent sh.			

“Aholining umumiy daromadlarini
hisoblash uslubiyati”ga
3-ilova

Mustaqil ravishda band bo‘lishdan olingan daromadlarni hisoblash sxemasi

	Jami	Shu jumladan sohalar bo'yicha:			
		qishloq xo'jaligi	sanoat	qurilish	xizmatlar
A	1	2	3	4	5
Daromadlar, xarajatlarni chiqargan holda					
shu jumladan hududlar bo'yicha:					
Qoraqalpog'iston Respublikasi					
viloyatlar:					
Andijon					
Buxoro					
Jizzax					
Qashqadaryo					
Navoiy					
Namangan					
Samarqand					
Surxondaryo					
Sirdaryo					
Toshkent					
Farg'ona					
Xorazm					
Tashkent sh.					

“Aholining umumiy daromadlarini
hisoblash uslubiyati”ga
4-ilova

Aholi ixtiyoridagi daromadni hisoblash sxemasi

T/p	Ko‘rsatkichlar nomi
	Aholi ixtiyoridagi daromad (1-2-3)
1	Umumiy daromad
2	Soliqlar va majburiy transfertlar
2.1	Qaytarilgan soliqlarni chegirgan holda daromaddan to‘g‘ri soliqlar
2.2	Qaytarilgan soliqlarni chegirgan holda mol-mulkdan to‘g‘ri soliqlar
2.3	Majburiy yig‘imlar
2.4	Boshqalar